

कक्षा - XII (केन्द्रिकम्)
'संस्कृतम्'
अपेक्षित- उत्तराणि अङ्कयोजना च

खण्डः 'क' अपठितांश अवबोधनम्

10

1. I. (अ) एकपदेन उत्तरत ½×
(i) समयस्य 4=2
(ii) क्षणम्
(iii) समयः
(iv) कालः
- (ब) पूर्णवाक्येन उत्तरम्
(i) समयस्य महत्त्वम् अजानन्तः अनेके जनाः दुर्व्यसने, द्यूते, विवादे, वृथाभ्रमणे, 1×2
निद्रायां च समस्त समयं यापयन्ति। =2
(ii) सफलतायाः समुन्नतेः च मूलमन्त्रम् 'प्रत्येकं क्षणस्य सदुपयोगः' अस्ति।
- (स) यथानिर्देशमुत्तराणि।
(i) मानवजीवनाय
(ii) जनाः 1×4
(iii) धनादिकवस्तूनि =4
(iv) सदुपयोगः
- (द) समयस्य महत्त्वम्/समयस्य सदुपयोगः/मूल्यवान् समयः
अथवा
अन्यत् किमपि उचितं शीर्षकम्। 1×2
=2

खण्डः 'ख' संस्कृतेन रचनात्मककार्यम्

2. पत्रलेखनम् उत्तरपुस्तिकायां पूर्णपत्रं लेखनीयम्। ½
(i) प्रयागतः ×1
(ii) सादरं प्रणामाः 0=
(iii) मम 5
(iv) पञ्चनवतिः
(v) समुपलब्धाः
(vi) सर्वाधिकान्
(vii) वर्धापनं

- (viii) मार्गदर्शनम्
 (ix) प्रणामाञ्जलिः
 (x) सत्यव्रतः

3. लघुकथालेखनम्। 1/2×
10=
5
(i) वनस्य	(ii) विश्रान्तुं	(iii) भल्लूकं	(iv) भयभीतौ
(v) आरुध्य	(vi) भूमौ	(vii) मृतं	(viii) अवातरत्
(ix) कर्णयोः	(x) मैत्री		

4. अनुच्छेदलेखनम् विषयः विद्याधनं सर्वधनप्रधानम्' 1×5
=5
 छात्राः मञ्जूषायां प्रदत्तपदानां सहायतया स्वेच्छया पञ्च वाक्यानि लेखिष्यन्ति।

खण्डः 'ग' अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

5. (i) न + अनृतम् (ii) इनः + च 1×6
=6
 (iii) उत् + लंघनम् (iv) तत् + आकर्ण्य
 (v) धनैः + अपयशः (iv) दुःखानि + अनुभूय
6. समस्तपदानां विग्रहः 1×6
=6
(i) राष्ट्रस्य संरक्षणम्	(ii) उत्सवाः प्रियाः यस्मै सः
(iii) शोभना महिमा	(iv) विभवम् अनतिक्रम्य
(v) अहः च रात्रिः च तयोः समाहारः	
(vi) कौमुद्याः महोत्सवः	
7. प्रकृतिप्रत्यययोगेन रिक्तस्थानपूर्तिः 5+3
=8
(अ) (i) प्रविश्य	(ii) पालनीया
(iii) श्रोतुम्	(iv) आगन्तव्यम्
(v) धावन्तः	
(आ) (vi) अधिकारिणः	(vii) भव्यता
(viii) ज्ञानवान्	

8. कर्तृ क्रियापद अन्वितिः 1×5
=5
(i) इच्छति	(ii) जानीथ	(iii) करिष्ये	(iv) अवदत्	(v) आहूताः

अथवा

विशेषण विशेष्यमेलनम्।

- (i) वन्दिनः
 (ii) सुबद्धमूलाः
 (iii) रमणीयः
 (iv) प्रशंसनीया
 (v) बहवः

9. उपपदविभक्ति प्रयोगः 1×5
=5

- (i) सुगाङ्गप्रसादस्य (ii) दुर्व्यसनात्
 (iii) संतापेन (iv) सभापतिभ्यः/सभापतये
10. (v) सिंहासनम्
 (क) पद्यांशः 1×5
 (अ) एकपदेन उत्तरम् =5
 (i) जलम् (ii) शिक्षा
 (ब) पूर्णवाक्ये
 (i) हुतं च दत्तं च सदैव तिष्ठति।
 (स) यथानिर्देशम्
 (i) पादपाः (ii) जलस्थानगतम्
 (iii) क्षयं (ii) हुतं/दत्तं
- (ख) गद्यांशः
 (अ) एकपदेन उत्तरम् 1×5
 (i) परमेष्ठिनः (ii) द्वादश =5
 (ब) पूर्णवाक्ये
 (i) सूर्यः एव उत्तरं दक्षिणं चायनम् अङ्गो करोति।
 (स) यथानिर्देशम्
 (i) षण्णाम् (ii) परमेष्ठिनः
 (iii) सूर्याय (ii) अयम्
- (ग) नाट्यांशः
 (अ) एकपदेन उत्तरम् 1×5
 (i) प्रस्तरखण्डम् (ii) छदिप्रान्तः =5
 (ब) पूर्णवाक्ये
 (i) निस्पृहत्यागिभिः जनैः राजा तृणवद् गण्यते।
 (स) यथानिर्देशम्
 (i) शुष्यमाणैः (ii) दर्भाणाम्
 (iii) चन्द्रगुप्तः (ii) चाणक्याय
11. I. किरातार्जुनीयम्, लेखकः भारविः। 1+1
 II. चारुदत्तः विदूषकं प्रति। =2
 1+1
 =2
12. शुद्धभावचयनम्। 1×4
 (आ) (i) राज्यं प्रति कृतकल्याणकर्मभिः अपि राजलक्ष्मीः सहजतया न प्रसादनीया। =4

(ब) (ii) नरैः सर्वथा रक्षितं किमपि वस्तु दुर्भाग्येन विनाशं याति।
अथवा

भावार्थे रिक्तस्थानपूर्तिः

(i) प्रसन्नतायाः	(ii) दयापूर्णं
(iii) अमृतं	(iv) परोपकाराय

13. I. अन्वययोः रिक्तस्थानपूर्तिः

½×

(आ)

8=4

(i) भूतानि।
(ii) अनुपश्यति।
(iii) आत्मानम्
(iv) न

(आ)

(i) यस्य
(ii) सौभाग्यविलोपि
(iii) दोषः
(iv) किरणेषु

14. वाक्यांशमेलनम्

1×4
=4

(i) भाग्यक्रमेण हि धनानि पुनर्भवन्ति (स)
(ii) 'पाई' इत्यस्य मूल्यं आर्यभटेन एव सर्वप्रथमं स्पष्टीकृतम्।
(iii) आयुः क्षयोऽस्ति चेत् अन्यत्रगतानामपि मृत्युः भविष्यति। (अ)
(iv) उत्तिष्ठत जाग्रत प्राप्य वरान्निबोधत। (ब)

15. शब्दार्थमेलनम्

1×4
=4

(अ) (ii) सम्यक्
(ब) (iii) नक्षत्रमण्डलस्य
(स) (iii) घाटिकाम्
(द) (i) मनः

खण्डः (घ)

सामान्यः संस्कृतसाहित्य परिचयः

16. (अ) कवीनां देश काल कृतीनां परिचयः।

1×5
=5

(i) भासः कृतिद्वयम् चारुदत्तम्, स्वप्नवासवदत्तम्। अथवा किमपि अन्यं कृतिद्वयम्।
(ii) विशाखदत्तः कालः सप्तम/अष्टम शताब्दी, कृतिः मुद्राराक्षसम्।
(iii) चाणक्यः कालः ई. पू. चतुर्थी शताब्दी, कृतिः चाणक्यनीतिः।
(iv) विष्णुशर्मा कालः पञ्चम शताब्दी, कृतिः, पञ्चतन्त्रम्।

½+

½=

1

(v) अम्बिकादत्तव्यासः देशः राजस्थानम् कृतिः शिवराजविजयम्।

अथवा

कस्याचिदेकस्य कवेः संस्कृतेन संक्षिप्तं, परिचयः लेखनीयः।

16

- (ब) (i) रूपकस्य
(ii) भट्टवाक्यम्
(iii) दश
(iv) गद्यपद्यमयम्
(v) आख्यायिका
(vi) अष्ट
(vii) खण्डकाव्यस्य
(viii) धीरोदात्तः
(ix) पद्यम्
(x) एकपक्षस्य

$\frac{1}{2} \times$
10=
5

अथवा

नाटकस्य काश्चन प्रमुखाः विशेषताः संस्कृतेन लेखनीयाः।

1×5
=5